

DØME PÅ APERTIUMOMSETJING (nov. 2020)

* Stjerne: Ord automatisk merka av gratisversjonen av nettressursen Apertium
Nynorskfeil merka av TPD. **Gult**: Rettskriving. **Turkis**: Formulering/ordstilling.

1 <https://www.norli.no/verden-pa-vippepunktet> (forlagsomtale av fagbok)

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>For 70 000 år siden fantes det en art, bestående av spredte bestander på noen hundre individer, som stort sett levde fredelig i et hjørne av Afrika. I dag teller arten 9 milliarder, og er i ferd med å forandre planeten fundamentalt. Arten det er snakk om er oss. Det vi gjør mot jorda registreres på en geologisk tidsskala, over hundretusenvis av år. Så omfattende er utslippene av klimagasser og reduksjonen av naturmangfoldet vi har stått for i løpet av et ørlite øyeblikk i klodens lange historie. Dag O. Hessen tar derfor bladet fra munnen. Med utgangspunkt i forskning, ikke skremselspropaganda, viser han hvordan det står til med natur og klima - og hvor ille det kan gå. Det store risikomomentet er ulike tilbakekoblingsmekanismer som medfører at forandringene kan forsterkes. Samtidig er også den menneskelige kulturen i konstant endring. Kanskje står vi også her foran et vippepunkt i dag? Vil vi klare å snu utviklingen tidsnok til å avverge de verste scenariene? Denne boka er en kraftfull appell om at vi må gjøre mer - og at vi må gjøre det raskere. Dag Olav Hessen (f. 1956) er professor i biologi ved Universitetet i Oslo. Han er en markant stemme i debatter om evolusjon, klima, økologi og biologiens betydning for forståelsen av mennesket. Hessen har skrevet en rekke bøker for allmenntilgjengelig markedet og er en prisbelønnet kunnskapsformidler.</i></p>	<p>For 70 000 år sidan fanst det ein art, bestående av spreidde bestandar på nokre hundre individ, som stort sett levde fredeleg i eit hjørne av Afrika. I dag tel arten 9 milliardar, og er i ferd med å forandre planeten fundamentalt. Arten det er snakk om er oss. Det vi gjer mot jorda blir registrerte på ein geologisk tidsskala, over hundretusenvis av år. Så omfattande er utsleppa av klimagassar og reduksjonen av naturmangfoldet vi har stått for i løpet av eit *ørlite augneblink i den lange historia til kloden. Dag O. Hessen tar derfor bladet frå munnen. Med utgangspunkt i forskning, ikkje skremselspropaganda, viser han korleis det står til med natur og klima - og kor ille det kan gå. Det store risikomomentet er ulike *tilbakekoblingsmekanismer som medfører at forandringane kan forsterkast. Samtidig er òg den menneskelege kulturen i konstant endring. Kanskje står vi òg her føre eit *vippepunkt i dag? Vil vi klare å snu utviklinga tidsnok til å hindre dei verste scenaria? Denne boka er ein *kraftfull appell om at vi må gjere meir - og at vi må gjere det raskare. Dag Olav Hessen (f. 1956) er professor i biologi ved Universitetet i Oslo. Han er ei markant stemme i debattar om evolusjon, klima, økologi og tydinga til biologien for forståinga av mennesket. Hessen har skrive ei rekke bøker for *allmenntilgjengelig markedet og er ein prislønt kunnskapsformidlar.</p>

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Hvordan sikrer vi miljøet for kommende generasjoner?</i> <i>Denne boken er skrevet som lærebok i miljørett med et forvaltningsrettslig perspektiv for studiet i rettsvitenskap (juss).</i></p> <p><i>Boken skal gi forståelse av de grunnleggende rettsspørsmålene i miljøvernarbeidet og kunnskap om hovedtrekk i internasjonal miljø- og klimarett og miljøretten i EØS, viktige prinsipper og virkemidler og de særlige krav til saksbehandlingen i miljøraker.</i></p> <p><i>I egne kapitler behandles hovedtrekkene i plan- og bygningsloven, viktige deler av naturmangfoldloven, kontroll med forurensning på grunnlag av forurensningsloven og regulering av tiltak i vassdrag etter vassdragslovgivningen.</i></p> <p><i>Boken er egnet som litteratur i faget ved de juridiske fakulteter og andre høyere læresteder. Det er lagt vekt på at den skal illustrere temaer i den alminnelige forvaltningsretten. Samtidig framheves og drøftes de spesielle rettsspørsmålene som reiser seg i forvaltningens arbeid med å sikre våre naturverdier og et godt miljø i dag og på lang sikt.</i></p>	<p>Korleis sikrar vi miljøet for kommande generasjonar? Denne boka er skriven som *lærebok i miljørett med eit *forvaltningsrettslig perspektiv for studiet i rettsvitenskap (juss).</p> <p>Boka skal gi forståing av dei grunnleggande rettsspørsmåla i miljøvernarbeidet og kunnskap om hovudtrekk i internasjonal miljø- og klimarett og miljøretten i EØS, viktige prinsipp og verkemiddel og dei særlege krava til saksbehandlinga i miljøraker.</p> <p>I egne kapittel blir hovudtrekkane behandla i plan- og bygningslova, viktige delar av naturmangfaldslova, kontroll med forureining på grunnlag av forureiningslova og regulering av tiltak i vassdrag etter *vassdragslovgivningen.</p> <p>Boka er eigna som litteratur i faget ved dei juridiske fakulteta og andre høgare *læresteder. Det er lagt vekt på at ho skal illustrere tema i den alminnelege forvaltningsretten. Samtidig blir framheva og blir drøfta dei spesielle rettsspørsmåla som reiser seg i arbeidet til forvaltninga med å sikre naturverdiane våre og eit godt miljø i dag og på lang sikt.</p>

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Trening, idrettsanlegg og svømmehaller</i> I Oslo er muligheter for trening og idrett svært begrenset. Se hvilke regler som gjelder for bruk av innendørs og utendørs idrettsanlegg. Det er egne regler for toppidrett.</p>	<p>Trening, idrettsanlegg og *svømmehaller I Oslo er moglegheiter for trening og idrett svært avgrensa. Sjå kva reglar som gjeld for bruk av innandørs og utandørs idrettsanlegg. Det er egne reglar for toppidrett.</p>
<p><i>Reglene på denne siden gjelder foreløpig frem til og med mandag 14. desember.</i></p>	<p>Reglane på denne sida gjeld førebels fram til og med måndag 14. desember.</p>
<p><i>Treningsentre og innendørs idrettsanlegg</i> Treningsentre er stengt.</p>	<p>Treningsentre og innandørs idrettsanlegg Treningsentre er stengt.</p>
<p><i>Innendørs idrettsanlegg er stengt for alle fra og med 13 år. Det er kun tillatt med organisert trening for barn under ungdomsskolealder.</i></p>	<p>Innandørs idrettsanlegg er stengde for alle frå og med 13 år. Det er berre tillate med organisert trening for barn under ungdomsskulealder.</p>
<p><i>Munnbind skal benyttes på alle innendørsanlegg dersom det ikke er mulig å opprettholde 2 meters avstand til andre personer. Dette gjelder ikke for barn under 12 år.</i></p>	<p>Munnbind skal nyttast på alle *innendørsanlegg dersom det ikkje er mogleg å halde oppe 2 meters avstand til andre personar. Dette gjeld ikkje for barn under 12 år.</p>
<p><i>Utendørs idrettsanlegg</i> For barn og unge under 20 år er det tillatt med både organisert trening og egentrening (egenorganisert aktivitet) på utendørs idrettsanlegg.</p>	<p>Utandørs idrettsanlegg For barn og unge under 20 år er det tillate med både organisert trening og *egentrening (*egenorganisert aktivitet) på utandørs idrettsanlegg.</p>
<p><i>Det er ikke tillatt med organisert trening på utendørsanleggene for alle over 20 år. Denne aldersgruppen kan imidlertid bedrive egenorganisert aktivitet alene eller i mindre grupper (maks 5 personer), så lenge de overholder 1 meter avstand til hverandre og andre på anlegget.</i></p>	<p>Det er ikkje tillate med organisert trening på utandørsanlegga for alle over 20 år. Denne aldersgruppa kan likevel drive *egenorganisert aktivitet åleine eller i mindre grupper (maks 5 personar), så lenge dei overheld 1 meter avstand til kvarandre og andre på anlegget.</p>
<p><i>Kunstanlegg og Bislett stadion (utendørs) er kun åpne for organisert trening for barn og unge under 20 år. Bislett stadion (innendørs) er kun åpent for organisert trening for barn og unge under 13 år</i></p>	<p>Kunstanlegg og Bislett stadion (utandørs) er berre opne for organisert trening for barn og unge under 20 år. Bislett stadion (innandørs) er berre ope for organisert trening for barn og unge under 13 år</p>
<p><i>Svømmehaller og bad</i> Svømmehaller og bad er stengt for publikum.</p>	<p>*Svømmehaller og bad *Svømmehaller og bad er stengde for publikum.</p>
<p><i>Dette er tillatt:</i> Svømmekurs og svømmetrening for barn under ungdomsskolealder der kun barn deltar. Baby-</p>	<p>Dette er tillate: *Svømmekurs og *svømmetrening for barn under ungdomsskulealder der berre barn deltar. Baby- og barnesymjning der</p>

og barnesvømming der voksne/foresatte må delta sammen med barna, kan ikke avholdes. Skolesvømming for barn og unge under 20 år Rehabilitering, opptrening og behandling, individuelt eller i mindre grupper med arrangør. Kamper og konkurranser (breddeidrett) Alle arrangementer i form av kamper, turneringer, konkurranser, samlinger eller lignende i breddeidretten må avlyses. Det inkluderer også treningskamper og seriekamper.

Å reise til andre kommuner for å delta på trening, kamper, turneringer, konkurranser, samlinger eller lignende frarådes. Dette gjelder for alle aldersgrupper.

Toppidrett

Toppidretten følger egne nasjonale retningslinjer for trening.

Kamper, konkurranser og lignende arrangementer for toppidretten er tillatt, men de må gjennomføres uten publikum tilstede innendørs. Utendørs er det tillatt med maksimalt 200 personer såfremt det holdes minst en meters avstand.

Retningslinjer og instruksjoner

I tillegg til de nasjonale smittevernreglene er det utviklet retningslinjer og instruksjoner av Bymiljøetaten og Oslo idrettskrets.

Ta kontakt med Bymiljøetaten om du har spørsmål om bruk av kommunale idrettsanlegg. E-post: postmottak@bym.oslo.kommune.no.

Forskrift

Se forskrift om forebygging av koronasmitte i Oslo kommune.

Ofte stilte spørsmål

Finn eksempler på spørsmål som ofte stilles til oss, og svarene på dem.

vaksne/føresatte må delta saman med barna, **kan ikkje haldast.**

Skulesymjing for barn og unge under 20 år Rehabilitering, opptrening og behandling, individuelt eller i mindre grupper med arrangør. Kampar og konkurransar (breiddeidrett) Alle arrangement i form av kampar, turneringar, konkurransar, samlingar eller liknande i breiddeidretten må avlyst. Det inkluderer òg treningskampar og seriekampar.

Å reise til andre kommunar for å delta på trening, kamper, turneringar, konkurransar, samlingar eller liknande blir **rådde mot.** Dette gjeld for alle aldersgrupper.

Toppidrett

Toppidretten følger egne nasjonale retningslinjer for trening.

Kampar, konkurransar og liknande arrangement for toppidretten er tillaten, men dei må gjennomførast utan publikum **tilstades** innandørs. Utandørs er det **tillatt** med maksimalt 200 personar ***såfremt** det blir minst halde ein meters avstand.

Retningslinjer og instruksar

I tillegg til dei nasjonale ***smittevernreglene** er det utvikla retningslinjer og instruksar av Bymiljøetaten og Oslo idrettskrets.

Ta kontakt med Bymiljøetaten om du har spørsmål om bruk av kommunale idrettsanlegg. E-post: postmottak@*bym.*oslo.kommune.*no.

Forskrift

Sjå forskrift om førebygging av ***koronasmitte** i Oslo kommune.

Ofte stilte spørsmål

Finn døme på spørsmål som ofte blir stilt til oss, og svara på dei.

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Har du behov for flere helse- og omsorgstjenester over lengre tid? Da har du rett til å få utarbeidet en individuell plan.</i></p> <p><i>Hva er Individuell plan? En individuell plan skal sikre at du får et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud. En individuell plan er et planleggingsdokument som hjelper deg å sette personlige mål. Planen skal si noe om hvordan du kan oppnå målene, og du/dine pårørende deltar aktivt i utformingen. Planen gir oversikt over hva du selv er ansvarlig for og hva det offentlige hjelpeapparatet er ansvarlig for.</i></p> <p><i>Hva er en koordinator? En koordinator oppnevnes i forbindelse med Individuell plan, og skal sikre at du får nødvendig oppfølging og samordne tjenestetilbudet ditt.</i></p> <p><i>Du kan velge å ha en koordinator selv om du ikke ønsker å få utarbeidet en individuell plan. I forbindelse med Individuell plan kan det i noen tilfeller være hensiktsmessig å opprette ei ansvarsgruppe.</i></p> <p><i>Hvordan få tilbudet? Du, dine pårørende eller andre helsepersonell kan søke om å få laget en individuell plan og/eller å få en koordinator.</i></p> <p><i>Søknadsskjema. Søknadsskjema for helse- og omsorgstjenester</i></p> <p><i>Hva skjer videre? Når tildelingen er klar, vil en koordinator kontakte deg og du må fylle ut en samtykkeerklæring. Du har rett til å medvirke, og tjenesteapparatet skal legge til rette for dette. Pårørende har også rett til å medvirke dersom den som får individuell plan ikke har samtykkekompetanse.</i></p>	<p>Har du behov for fleire helse- og omsorgstenester over lengre tid? Då har du rett til å få utarbeidd ein individuell plan.</p> <p>Kva er Individuell plan? Ein individuell plan skal sikre at du får eit heilskapleg, koordinert og individuelt tilpassa tenestetilbod. Ein individuell plan er eit planleggingsdokument som hjelper deg å setje personlege mål. Planen skal seie noko om korleis du kan oppnå måla, og du/pårørande dine deltar aktivt i utforminga.</p> <p>Planen gir oversikt over kva du sjølv er ansvarleg for og kva det offentlege hjelpeapparatet er ansvarleg for.</p> <p>Kva er ein koordinator? Ein koordinator blir oppnemnd i samband med Individuell plan, og skal sikre at du får nødvendig oppfølging og samordne tenestetilbudet ditt.</p> <p>Du kan velje å ha ein koordinator sjølv om du ikkje ønsker å få utarbeidd ein individuell plan. I samband med Individuell plan kan det i nokre tilfelle vere formålstenleg å opprette ei ansvarsgruppe.</p> <p>Korleis få tilbodet? Du, pårørande dine eller andre helsepersonell kan søke om å få laga ein individuell plan og/eller å få ein koordinator.</p> <p>Søknadsskjema. Søknadsskjema for helse- og omsorgstenester</p> <p>Kva skjer vidare? Når tildelinga er klar, vil ein koordinator kontakte deg og du må fylle ut ei samtykkeerklæring. Du har rett til å medverke, og tenesteapparatet skal legge til rette for dette. Pårørande har òg rett til å medverke dersom den som får individuell plan ikkje har samtykkekompetanse</p>

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Prinsippet om tilpasset opplæring favner både ordinær opplæring og spesialundervisning. I den ordinære opplæringen har ikke eleven rett til noen særskilt tilrettelegging.</i></p> <p><i>Spesialundervisning er derimot en individuell rett eleven har i de tilfellene han eller hun trenger ekstra tilrettelegging utover det ordinære tilbudet.</i></p> <p><i>Tilpasset opplæring er de tiltakene som skolen setter inn for å sikre at alle elevene får best mulig utbytte av opplæringen. De kan være knyttet til organiseringen av opplæringen, pedagogiske metoder og progresjon.</i></p> <p><i>Tilpasset opplæring er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for at elevene skal oppleve økt læringsutbytte.</i></p> <p><i>Godt læringsmiljø og gode systemer for lokalt arbeid med læreplan, vurdering og tilbakemelding er viktige forutsetninger for å fremme en opplæring som er tilpasset elevenes evner og forutsetninger.</i></p> <p><i>Tilpasset opplæring er forankret i de sentrale prinsippene om fellesskolen, som inkluderende opplæring og likeverdsprinsippet.</i></p>	<p>Prinsippet om tilpassa opplæring femnar både ordinær opplæring og *spesialundervisning. I den ordinære opplæringa har ikkje eleven rett til nokon særskilt *tilrettelegging.</p> <p>*Spesialundervisning er derimot ein individuell rett eleven har i dei tilfella han eller ho treng ekstra *tilrettelegging utover det ordinære tilbodet.</p> <p>Tilpassa opplæring er dei tiltaka som skulen set inn for å sikre at alle elevane får best mogleg utbytte av opplæringa. Dei kan vere knytte til organiseringa av opplæringa, pedagogiske metodar og progresjon.</p> <p>Tilpassa opplæring er ikkje eit mål i seg sjølv, men eit verkemiddel for at elevane skal oppleve auka læringsutbytte.</p> <p>Godt læringsmiljø og gode system for lokalt arbeid med læreplan, vurdering og tilbakemelding er viktige føresetnader for å fremme ei opplæring som er tilpassa evnene og føresetnadene til elevane.</p> <p>Tilpassa opplæring er forankra i dei sentrale prinsippa om fellesskolen, som inkluderande opplæring og likeverdsprinsippet</p>

Del B: Langsvar Oppgave 3

Den attande november kom han til verden. Noe av det første han kjenner er morens enorme tunge, nesten like stor som kroppens hans, slikke han rein. Tre svarte. Tre grå. Tre hvite. Et guttekull hvor fargene nærmest så planlagt ut. Han ligner sin stolte far. Sittende tilskuer. Grå. Stor. Majestetisk. Bygd for fart og mot. Hans styrke bare overgått av hans kjærlighet. Malamute.

En god fortelling kan lære, inspirere, motivere og mye mer. Dette er **troling** hvorfor de har hatt en så stor betydning for mennesket. Vi har hatt fortellinger helt siden vi begynte å male på innsiden av hulevegger. De kan være sanne, basert på sannhet eller fiktive. De kan videreføre lærdom og histore fra generasjon til generasjon. Ei fortelling kan binde et helt rike. Dette ble fint påpekt av karakteren Tyrion Lannister fra Game of thrones. «Hva binder mennesker sammen? Hærstyrker? Gull? Flagg? - Fortellinger. Ingenting i verden er mektigere enn en god fortelling.» Fortellinger kan være så mektige at de resulterer i landegrenser og religioner. De kan også gi oss viktig lærdom om livet og andre. Som Per Thomas Andersen ordla det: «Fortellinger om andres liv og skjebne gir øvelse i å forstå andres liv, følelser, situasjon og behov»

Julen var omme. De bodde i et utehus med oppvarming som var koblet sammen med en utegård. Det gøyeste han visste var å sloss med pappa. Selv om det var noe skummelt når pappa gapte over hele hodet hans på lek så visste han at han aldri trengte å frykte noe. Pappa la seg ned og lot brødrene angripe som en flokk ulver. Til og med pappa hadde det gøy. Mamma låg trøtt og såg på. Døren til utehuset gikk opp. Matmor og matfar var tilbake, men de var ikke alene denne gangen. De hadde noen med seg. Et ungt par.

Fortellinger kan også gi oss et **inblikk** i hvordan språket var før i tiden. I den moderne tid har vi også nye kreative måter å vise fortellinger på, blant annet via film og dataspill. Filmer er et meget godt fortellermiddel fordi filmdirektøren kan velge eksakt hva han vil formidle. På en annen side kan dataspill til en viss grad gjøre det samme, men man vil ofte ha en frihet til å

Del B: *Langsvar Oppgave 3

Den attande november kom han til verda. Noko av det første han kjenner er den enorme tunga til mora, nesten like stor som kroppens hans, slikke han rein. Tre svarte. Tre grå. Tre kvite. Eit ***guttekull kvar** fargane nærast **så** planlagt ut. Han liknar den stolte faren sin. Sitjande tilskodar. Grå. Stor. Majestetisk. Bygd for fart og mot. Styrken hans berre overgått av kjærleiken hans. *Malamute.

Ei god forteljing kan lære, inspirere, motivere og mykje meir. Dette er ***troling** kvifor dei har hatt ei så stor **tyding** for mennesket. Vi har hatt forteljingar heilt sidan vi byrja å måle på innsida av hulevegger. Dei kan vere sanne, basert på sanning eller fiktive. Dei kan vidareføre lærdom og *histore frå generasjon til generasjon. Ei forteljing kan binde eit heilt rike. Dette vart fint påpeika av karakteren *Tyrion *Lannister frå Game *of *thrones. «Kva bind menneske saman? Hærstyrkar? Gull? Flagg? - Forteljingar. Ikkje noko i verda er mektigare enn ei god forteljing.» Forteljingar kan vere så mektige at dei resulterer i landegrenser og religionar. Dei kan òg gi oss viktig lærdom om livet og andre. Som Per Thomas Andersen ordla det: «Forteljingar om andres liv og skjebne gir øving i å forstå andres liv, kjensler, situasjon og behov»

Julen var omme. Dei budde i eit *utehus med oppvarming som var kopla saman med ein ***utegård**. Det gøyaste han visste var å slost med pappa. Sjølv om det var noko skummelt når pappa gapte over heile hovudet hans på leik så visste han at han aldri trong å frykte noko. Pappa la seg ned og lét brørne angripe som ein flokk ulvar. Til og med pappa hadde det gøy. Mamma låg trøyt og såg på. Døra til *utehuset gjekk opp. *Matmor og *matfar var tilbake, men dei var ikkje åleine denne gongen. Dei hadde nokon med seg. Eit ungt par.

Forteljingar kan òg gi oss eit ***inblikk** i korleis språket var før i tida. I den moderne tida har vi òg nye kreative måtar å vise forteljingar på, mellom anna via film og dataspel. Filmar er eit særst godt forteljarmiddel fordi filmdirektøren kan velje eksakt kva han vil formidle. På ei anna side kan dataspel til ei viss grad gjere det same, men ein vil ofte ha ein fridom til å skape sine

skape sine egne fortellinger innad fortellingen. Et perfekt eksempel på det er Witcher spillene, hvor man følger livet til Geralt of Rivia, en monster jeger fra en middelaldersk fantasi verden. Man kan her bevege seg fritt i denne verden og utforske de utallige hendelsesforløpene og ta egne valg.

Et halvt år er gått. Hans lodne foreldre er knapt et svunnet minne. Mamma og pappa er ikke lodne. Pappa er høy og sterk. Mamma er veldig leken, og har en fin lang hale på hodet. Mamma og pappa slikker hverandre på munnen av og til. Han skjønnte at det var slik man viste kjærlighet. Livet var perfekt.

Man kan ikke snakke om fortellinger uten å nevne bøker. Her er mye av friheten overlatt til leserens fantasi. Leseren kan selve danne seg et bilde av folkene, omgivelsene og verden som fortellingen befinner seg i. Man kan lære meget viktige ting om livet gjennom **litteratur**. Noen fortellinger er så gripende at man **simpelten** ikke kan slutte å lese.

Et år er snart gått. Han er stor. Større en han vet selv. Det beste han vet er å gå til parken og leke med mamma og pappa, og deretter gå forbi andedammen og se på endene. Han har lagt merke til at mamma og pappa ikke slikker hverandre på munnen like ofte.

De beste fortellingene har ofte et viktig budskap, erfaring eller **lerdom** man kan ta med seg. Enten noe som kan gjøre en til en bedre menneske, eller kanskje noe som gir en håp og optimisme.

Det var rart å sitte i bil i nesten 10 timer. Men pappa var der, og han hadde flere luftepauser. Fra bilen kunne han også se mye rart. Dette var spennende. Dette nye stedet ser veldig **interessant** ut. Aldri har han sett så høye fjell! Det er viktig at fortellinger blir tatt vare på. De har en enorm verdi både for enkeltindivider og for menneskeheten.

Ett og et halvt år. Mako elsker det nye stedet. Mamma er knapt et svunnet minne. Fjell å bestige, fjorder å bade i. Saftige epler som henger ut over veiene. Skjebnen ville ha det til at broren hans, Kenai, endte opp i samme gate. Også grå. Gjenforent. Langt, langt borte fra hvor de ble født. De elsker å leke i hundeparken sammen. Brorens mamma har også hale på hodet sitt. Mako legger merke til at pappa smiler mer igjen.

eigne forteljingar internt forteljinga. Eit perfekt døme på det er *Witcher spela, der ein følgjer livet til *Geralt *of *Rivia, **eit** monster jeger frå ein mellomaldersk fantasi verda. Ein kan her røre seg fritt i denne verda og utforske dei tallause hendingsgangane og ta eigne val. Eit halvt år er gått. **Hans *lodne foreldre er knapt eit svunne minne**. Mamma og pappa er ikkje *lodne. Pappa er høg og sterk. Mamma er veldig leiken, og har ein fin lang hale på hovudet. Mamma og pappa slikkar kvarandre på munnen av og til. Han skjønnte at det var slik ein viste kjærleik. Livet var perfekt.

Ein kan ikkje snakke om forteljingar utan å nemne bøker. Her er mykje av fridommen overlata til fantasien til lesaren. Lesaren kan sjølv danne seg eit bilde av folka, omgivnadene og verda som forteljinga er i. Ein kan lære særst viktige ting om livet gjennom ***litteratur**. Nokre forteljingar er så gripande at ein ***simpelten** ikkje kan slutte å lese.

Eit år er snart gått. Han er stor. Større ein han veit sjølv. Det beste han veit er å gå til parken og **leke** med mamma og pappa, og deretter gå forbi andedammen og sjå på endene. Han har lagt merke til at mamma og pappa ikkje slikkar kvarandre på munnen like ofte.

Dei beste forteljingane har ofte ein viktig budskap, erfaring eller ***lerdom** ein kan ta med seg. Enten noko som kan gjere ein til eit betre menneske, eller kanskje noko som gir eit håp og optimisme.

Det var rart å sitje i bil i nesten 10 timar. Men pappa var der, og han hadde fleire ***luftepauser**. Frå bilen kunne han òg sjå mykje rart. Dette var spennande. Denne nye staden ser veldig ***interessant** ut. Aldri har han sett så høge fjell!

Det er viktig at forteljingar blir tatt vare på. Dei har ein enorm verdi både for einskildindivid og for menneskja.

Eitt og eit halvt år. *Mako elsker den nye staden. Mamma er knapt eit svunne minne **Fjell å stige opp**, fjordar å bade i. *Saftige epler som heng ut over vegane. Skjebnen ville ha det til at broren hans, *Kenai, enda opp i same gate. Også grå. Gjenforeina. Langt, langt borte frå kvar dei vart fødte. Dei elsker å leike i hundeparken saman. Mammaen til broren har òg hale på hovudet sitt. *Mako legg merke til at pappa smiler meir igjen.

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Nedteiling</i> <i>Piken hvisket lydløst. Sto urørlig og pekte kun i én retning. Jeg oppsummerte dagens tall, som alltid. Vi vekslet blikk, hun og jeg. Visst forsto jeg at hun skjulte sammenkrøpne knokler bak min store drøm. Dette innrømte jeg nesten aldri, selv ikke for meg selv. Likevel var det dét det handlet om, i aller høyeste grad. Det å sitte med beina godt opp mot brystet, med hodet hvilene på knærne. Men hodet hvilte ikke. Tankene slo seg aldri av, lyden heller ikke ned. Jeg telte, og jeg gjorde det ofte. 180 + 75 + 260 ... Det var alltid et mål, et mål jeg nådde og skjøv til neste nivå. Alt var planlagt, alle biter forhåndsbestemt. Hun ser på meg, smiler og jeg tror henne. I hvert fall nesten. Ved siden av meg ligger arket med neste ukes tall. Jeg bruker bevisst en rosa penn til å stryke ut 200 hver dag fremover. Rosa fordi fargen er pen. Slik prøver jeg å lure meg selv til å tro at det er greit, i hvert fall bedre enn hvis jeg hadde krysset ut i svart. Jeg tegner også et lite hjerte nederst på arket. Det er mitt hjerte. Lite og rosa. «Ada, jeg er faen så lei, du aner ikke» Jeg aner. «Hvorfor skal du alltid gjøre ting annerledes?» Fordi jeg vil, fordi jeg må. «Du var ikke sånn før» Jeg er lei for det. «Vet ikke hva jeg skal gjøre lenger» Ikke jeg heller. «Tenk om dette skulle bli grunnen til at det ble slutt» Jeg elsker deg, gutten min. «Kan du love meg noe?» Umulig. Jeg ødela meg selv, i dag igjen. Og det gjorde meg glad, bunn ulykkelig, men glad. 200 var ute av verden, det gjorde meg godt. Det måtte det. Ingenting var bortkastet. Hun sto framfor meg i samme positur som vanlig. Det var verdt det. Ingen tvil.</i></p>	<p><i>Nedteljing</i> Piken kviskra lydlaust. Sto *urørlig og peika berre i éi retning. Eg oppsummerte dagens tal, som alltid. Vi veksla blikk, ho og eg. Visst forstod eg at ho skjulte *sammenkrøpne knoklar bak den store draumen min. Dette innrømte eg nesten aldri, sjølv ikkje for meg sjølv. Likevel var det *dét det handla om, i aller høgaste grad. Det å sitje med beina godt opp mot brystet, med hovudet kvilene på knea. Men hovudet kvilte ikkje. Tankane slo seg aldri av, lyden heller ikkje ned. Eg talde, og eg gjorde det ofte. 180 + 75 + 260 ... Det var alltid eit mål, eit mål eg nådde og skauv til neste nivå. Alt var planlagt, alle bit *forhåndsbestemt. Ho ser på meg, smiler og eg trur henne. I alle fall nesten. Ved sida av meg ligg *arket med neste vekes tal. Eg bruker bevisst ein rosa penn til å stryke ut 200 kvar dag framover. Rosa fordi fargen er fin. Slik prøver eg å lure meg sjølv til å tru at det er greitt, i alle fall betre enn viss eg hadde kryssa ut i svart. Eg teiknar òg eit lite hjerte nedst på *arket. Det er hjartet mitt. Lite og rosa. «Ada, eg er faen så lei, du aner ikkje» Eg aner. «Kvifor skal du alltid gjere ting annleis?» Fordi eg vil, fordi eg må. «Du var ikkje sånn før» Eg er lei for det. «Veit ikkje kva eg skal gjere lengre» Ikkje eg heller. «Tenk om dette skulle bli grunnen til at det vart slutt» Eg elsker deg, guten min. «Kan du love meg noko?» Umogleg. Eg øydela meg sjølv, i dag igjen. Og det gjorde meg glad, botn ulykkeleg, men glad. 200 var ute av verda, det gjorde meg godt. Det måtte det. Ikkje noko var bortkasta. Ho stod framfor meg i same positur som vanleg. Det var verd det. Ingen tvil.</p>

<p>«Jeg savner deg» Hva tror du jeg gjør? «Savner den søte og blide jenta mi» Jeg også. «Vil du prøve?» Uaktuelt. «For min skyld?» * «For oss?» Jeg er lei for det. Øynene svimler og jeg er redd. Livredd. Jeg kan ikke være her lenger. Jeg kikker på flettebåndet rundt håndleddet. Det skal minne meg på hvorfor jeg gjør dette. Skritt for skritt. Er det verdt det? Jeg begynner å løpe. Fortere og fortere. Jeg ser henne for meg. Hun er mye bedre enn meg. Penere. Jeg vet nøyaktig hvorfor. Så jeg tvinger beina til å gå raskere. Jeg elsker meg selv faens for høyt til å se. Så jeg lukker øynene. Jeg er min verste fiende. «Ada? Kan du se på meg?» Jeg ser. «Du forsvinner» Det er best. «Hvem elsker du mest?» Du er gutten min, jo. «Hvor viktig er kontrollen?» Viktigst. «Hvorfor svarer du ikke?» Fordi jeg ikke tør. «Mister jeg deg?» Aldri, men ja. Det er hun og jeg igjen. Vi er på bølgelengde nå, og jeg trenger henne ikke lenger. Så jeg stenger henne inne i magasinet. På PC-ens bildesøk taster jeg «dødelig mager». Hun kikker på meg, kutter ned enda 200 kalorier på dagsmenyen min. Hvisker at snart skal hodet hvile. Jeg bryr meg ikke, krysser ut det rosa hjertet på arket med svart, og lukker munnen.</p> <p>Thea Emilie Eikeri</p>	<p>«Eg saknar deg» Kva trur du eg gjer? «Saknar den søte og blide jenta mi» Eg òg. «Vil du prøve?» Uaktuelt. «For skulda mi?» * «For oss?» Eg er lei for det. Auga svimlar og eg er redd. *Livredd. Eg kan ikkje vere her lengre. Eg kikkar på *flettebåndet rundt handleddet. Det skal minne meg på kvifor eg gjer dette. Skritt for skritt. Er det verd det? Eg byrjar å springe. Fortare og fortare. Eg ser henne for meg. Ho er mykje betre enn meg. Finare. Eg veit nøyaktig kvifor. Så eg tvingar beina til å gå raskare. Eg elskar meg sjølv faens for høgt til å sjå. Så eg lukkar auga. Eg er den verste fienden min. «Ada? Kan du sjå på meg?» Eg ser. «Du forsvinn» Det er best. «Kven elskar du mest?» Du er guten min, jo. «Kor viktig er kontrollen?» Viktigast. «Kvifor svarer du ikkje?» Fordi eg ikkje tør. «Mistar eg deg?» Aldri, men ja. Det er ho og eg igjen. Vi er på bølglengde no, og eg treng henne ikkje lenger. Så eg stenger henne inne i magasinet. På Pc-ens *bildesøk tastar eg «dødeleg mager». Ho kikkar på meg, kuttar ned endå 200 kaloriar på *dagsmenyen min. Kviskrar at snart skal hovudet kvile. Eg bryr meg ikkje, kryssar ut det rosa hjartet på *arket med svart, og lukkar munnen.</p> <p>Thea Emilie Eikeri</p>
---	--

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Sannheten er ikke alltid like bra</i></p>	<p>Sanninga er ikkje alltid like bra</p>
<p><i>Lise har alltid vært én i mengden. Alltid birollen i fortellingen, aldri hovedpersonen. Men hun liker det på den måten. I skyggen. Det er der hun trives, hvor hun ikke tiltrekker seg altfor mye oppmerksomhet og får sluppet av. Det trenger hun. Men det er ingen som egentlig kjenner Lise skikkelig. Hun er flink til å skjule sannheten.</i></p>	<p>Lise har alltid vore éin i mengda. Alltid birolla i forteljinga, aldri hovudpersonen. Men ho liker det på den måten. I skuggen. Det er der ho trivst, der ho ikkje tiltrekker seg altfor mykje merksemd og får slappa av. Det treng ho. Men det er ingen som eigentleg kjenner Lise skikkeleg. Ho er flink til å skjule sanninga.</p>
<p><i>Lise sitter bakerst i klasserommet og studerer klassen. Hun lurar på om det er noen av dem som også har vokst opp litt for fort. Men hun tror ikke det. Håper ikke det. Alle ser så glade ut, men det trenger ikke å være sannheten. Det vet hun selv, kallenavnet hennes er jo tross alt smilende Lise. Men det er bare en fasade. En stor mur med et påmalt smil. Et hinder som det ikke er lett å komme forbi.</i></p>	<p>Lise sit bakarst i klasserommet og studerer klassen. Ho lurar på om det er nokon av dei som også har vakse opp litt for fort. Men ho trur ikkje det. Håper ikkje det. Alle ser så glade ut, men det treng ikkje å vere sanninga. Det veit ho sjølv, *kallenavnet hennar er jo trass alt smilande Lise. Men det er berre ein fasade. Ein stor mur med eit *påmalt smil. Eit hinder som det ikkje er lett å komme forbi.</p>
<p><i>Alle blir knusk stille når læreren kommer. Han er sjefen her, det vet alle. Lise følger ikke med. Bryr seg egentlig ikke. Hun ser ut av det store vinduet og drømmer. Drømmer ikke om det samme som en normal tiendeklassing hadde gjort. Vil ikke kalle seg normal. For det er hun ikke. Lise drømmer alltid om skyene. Om hvor fantastisk det hadde vært å bo der oppe. Ingen ting å tenke på. Bare ligget på skyene og sett ned.</i></p>	<p>Alle blir knusk stille når læraren kjem. Han er sjefen her, det veit alle. Lise følgjer ikkje med. Bryr seg eigentleg ikkje. Ho ser ut av det store vindaugget og drøymer. Drøymer ikkje om det same som ein normal *tiendeklassing hadde gjort. Vil ikkje kalle seg normal. For det er ho ikkje. Lise drøymer alltid om skyene. Om kor fantastisk det hadde vore å bu der oppe. Ingen ting å tenke på. Berre lege på skyene og sett ned.</p>
<p><i>Alt hun har forestilt seg, forsvinner brått når læreren drar henne ut av den perfekte drømmen. Han ser sur ut. Hun bryr seg egentlig ikke, men allikevel sier hun unnskyld og smiler. Lise følger fortsatt ikke med, hun ser heller på flasken som står på pulten. Kjenner tårene presser på, men holder dem inne.</i></p>	<p>Alt ho har førestilt seg, forsvinn brått når læraren drar henne ut av den perfekte draumen. Han ser sur ut. Ho bryr seg eigentleg ikkje, men likevel seier ho unnskyld og smiler. Lise følgjer framleis ikkje med, ho ser heller på flaska som står på pulten. Kjenne tårene pressar på, men held dei inne.</p>
<p><i>Hva hadde hun gjort for å fortjene dette? var en tanke som ofte svirret rundt i det lille hode. Hun hadde aldri stjålet, aldri slått noen og hjalp alltid til. Hun gjorde alltid det hun fikk beskjed om. Så hvorfor skjedde dette med henne? Hun visste ikke. Det var mye hun kunne, mye hun visste, men akkurat dette. Det skjønte hun ikke. Lise visste egentlig litt for mye for sitt eget beste.</i></p>	<p>Kva hadde ho gjort for å fortene dette? var ein tanke som ofte svirra rundt i det vesle hovudet. Ho hadde aldri stole, aldri slått nokon og hjelpte alltid til. Ho gjorde alltid det ho fekk beskjed om. Så kvifor skjedde dette med henne? Ho visste ikkje. Det var mykje ho kunne, mykje ho visste, men akkurat dette. Det skjønte ho ikkje. Lise visste eigentleg litt for mykje for sitt eige beste.</p>

Dagene gikk alltid i det samme. Lise smilte det berømte smilet som alltid fikk andre til å føle seg bedre. Men hvorfor gikk det ikke på henne selv? Hun gikk bort til speilet og prøvde å smile. Det gikk ikke. Øynene hennes var blå, men de hadde ikke den samme gløden de hadde før. Det var lenge siden den forsvant. Lise husker det egentlig ganske godt, men prøver alt hun kan på å fortrenge det.

Istedenfor ser hun på seg selv igjen. Håret er langt og slitt, men det har en nydelig nøttebrun farge. Huden er blek etter mangel på sol. Hun husker ikke sist hun var i Syden eller brukte dagen ute. Det var for mye å gjøre. Ansiktet hadde mange skarpe trekk. Hun var vakker. Men hun hadde ikke tid til seg selv.

Igjen blir Lise dratt ut av tankene. Men denne gangen er det klokka som ringer. Skoledagen er ferdig. Lise bruker god tid, ser på alle elevene som skynder seg ut av skolebygget for å komme hjem. Men ikke Lise. Hun går sakte og forsiktig. Som et dyr på isen. Når hun er ute av bygget, begynner veien hjem.

Sakte drar hun beina etter seg. De er ekstra tunge i dag. Men hun fortsetter. Opp den lange grusbakken. Steg etter steg som om det var hennes siste. Nyter den friske luften på vei opp trappen til inngangsdøren. Bruker lang tid på å finne nøklene. Til slutt må hun gå inn. Henger av seg jakken og setter skoene fint under. Inne i stuen ligger moren i samme stilling som Lise forlot henne i, bare nå med en ny flaske i hånden.

*Benedicte Iselin Flengstad
10. trinn, Tysværvåg barne- og ungdomsskule*

Dagane gjekk alltid i det same. Lise smilte det berømte smilet som alltid fekk andre til å føle seg betre. Men kvifor gjekk det ikkje på henne sjølv? Ho gjekk bort til spegelen og prøvde å smile. Det gjekk ikkje. Auga hennar var blå, men dei hadde ikkje den same gløden dei hadde før. Det var lenge sidan han forsvann. Lise hugsar det eigentleg ganske godt, men prøver alt ho kan på å fortrenge det.

I staden for ser ho på seg sjølv igjen. Håret er langt og slite, men det har ein nydeleg *nøttebrun farge. Huda er bleik etter mangel på sol. Ho hugsar ikkje sist ho var i Syden eller brukte dagen ute. Det var for mykje å gjere. Ansiktet hadde mange skarpe trekk. Ho var vakker. Men ho hadde ikkje tid til seg sjølv.

Igjen blir Lise dratt ut av tankane. Men denne gongen er det klokka som ringer. Skuledagen er ferdig. Lise bruker god tid, ser på alle elevane som skundar seg ut av skulebygget for å komme heim. Men ikkje Lise. Ho går sakte og forsiktig. Som eit dyr på isen. Når ho er ute av bygget, byrjar vegen heim.

Sakte drar ho beina etter seg. Dei er ekstra tunge i dag. Men ho held fram. Opp den lange grusbakken. Steg etter steg som om det var hennar siste. Nyt den friske lufta på veg opp trappa til *inngangsdøren. Brukar lang tid på å finne nøklane. Til slutt må ho gå inn. Hengar av seg jakka og set skorne fint under. Inne i stova ligg mora i same stilling som Lise forlét henne i, berre no med ei ny flaske i handa.

*Benedicte Iselin *Flengstad
10. trinn, *Tysværvåg barne- og *ungdomsskule*

ORIGINAL BOKMÅL	A-OMSETT NYNORSK
<p><i>Norge, Noreg, er et monarki i Europa. Norge ligger på den vestlige og nordlige del av Skandinaviske halvøy. Landet grenser i øst mot Sverige, Finland og Russland.</i></p> <p><i>I nord, vest og sør er Norge omgitt av hav: Barentshavet i nordøst, Norskehavet i nordvest, Nordsjøen i vest og sørvest og Skagerrak i sørøst.</i></p>	<p>Noreg, Noreg, er eit monarki i Europa. Noreg ligg på den vestlege og nordlege del av Skandinaviske halvøy. Landet grenser i aust mot Sverige, Finland og Russland.</p> <p>I nord, vest og sør er Noreg omgitt av hav: Barentshavet i nordaust, Norskehavet i nordvest, Nordsjøen i vest og sørvest og Skagerrak i søraust.</p>
<p><i>I tillegg omfatter Norge øygruppen Svalbard med Bjørnøya, Jan Mayen i det nordlige Atlanterhavet, likeledes tre biland: Bouvetøya i det sørlige Atlanterhavet og Peter I Øy og Dronning Maud Land i Antarktis.</i></p>	<p>I tillegg omfattar Noreg øygruppa Svalbard med Bjørnøya, Jan Mayen i det nordlege Atlanterhavet, likeeins tre biland: Bouvetøya i det sørlege Atlanterhavet og Peter I Øy og Dronning Maud Land i Antarktis.</p>
<p><i>Landet er langt og smalt, med en svært lang kystlinje. Norge er tynt befolket og har en befolkning på om lag 5,4 millioner innbyggere (2020).</i></p> <p><i>Norge er et av verdens rikeste land. Dette skyldes blant annet tilgang til flere energikilder: vannkraft, olje og gass. Landet har sterk industrialisering, kort avstand til viktige markeder i Vest-Europa, politisk stabilitet og en befolkning med et høyt utdanningsnivå.</i></p>	<p>Landet er langt og small, med ei svært lang kystlinje. Noreg er tynt folkesett og har ei befolkning på om lag 5,4 millionar innbyggjarar (2020).</p> <p>Noreg er eit av dei rikaste landa i verda. Dette kjem mellom anna av tilgang til fleire energikjelder: vasskraft, olje og gass. Landet har sterk *industrialisering, kort avstand til viktige marknader i Vest-Europa, politisk stabilitet og ei befolkning med eit høgt utdanningsnivå.</p>
<p><i>Navnet Norge har norrøn opprinnelse og har flere forklaringer. Den tradisjonelle er at det betyr 'nordveien' eller 'veien mot nord', en nyere forklaring er 'landet langs de smale fjordene', se Norge/Noreg – etymologi. Norges nasjonalsang er «Ja, vi elsker dette landet», og Norges nasjonaldag er 17. mai.</i></p>	<p>Namnet Noreg har norrønt opphav og har fleire forklaringar. Den tradisjonelle er at det betyr 'nordvegen' eller 'vegen mot nord', ei nyare forklaring er 'landa langs dei smale fjordane', sjå Noreg/Noreg – etymologi.</p> <p>Noregs nasjonalsong er «Ja, vi elsker dette landet», og Noregs nasjonaldag er 17. mai.</p>
<p><i>Norge ligger på den vestlige og nordlige del av Skandinaviske halvøy. Norge er rikt på naturressurser, blant annet vannkraft, olje, naturgass og fiskeri/havbruk.</i></p>	<p>Noreg ligg på den vestlege og nordlege del av Skandinaviske halvøy. Noreg er rikt på naturressursar, mellom anna vasskraft, olje, naturgass og fiskeri/havbruk.</p>
<p><i>"Dei sju systrene". En rekke fosser på nordsiden av Geirangerfjorden.</i></p> <p><i>De syv søstre</i></p> <p><i>Av Daniel Grindflek.</i></p> <p><i>Lisens: CC BY NC SA 3.0</i></p>	<p><i>**Dei sju *systrene". Ei rekke fossar på nordsida av Geirangerfjorden.</i></p> <p><i>Dei sju søstrer</i></p> <p><i>Av Daniel *Grindflek.</i></p> <p><i>Lisens: *CC BY *NC SA 3.0</i></p>
<p><i>Norge har en lang og sterkt innskåret kystlinje med mange fjorder og bukter. Med alle fjorder, bukter og de 239 057 registrerte øyer utgjør</i></p>	<p>Noreg har ein lang og sterkt *innskåret kystlinje med mange fjordar og bukter. Med alle fjordar, bukter og dei 239 057 registrerte øyar utgjør</p>

kystlinjen om lag 100 915 kilometer. Det er verdens nest lengste kyst for et enkelt land. Kun Canada har lengre kystlinje. Norges fastland strekker seg over 13 breddegrader og 26 lengdegrader.

Knivskjelodden på Magerøya i Nordkapp kommune er hovedlandets nordligste punkt, og Rossøya, nord for Nordaustlandet på Svalbard, er kongeriket Norges nordligste punkt. Norges sørligste punkt er øya Pysen utenfor Mandal i Lindesnes kommune.

Norges (og Nord-Europas) nordligste punkt på fastlandet er Kinnarodden på Nordkinnhalvøya i Lebesby kommune. Det sørligste punkt på fastlandet er på halvøya Lindesnes i Lindesnes kommune. Avstanden mellom Lindesnes og Nordkapp er 1699 kilometer i luftlinje.

Norges høyeste fjell er Galdhøpiggen, som når 2469 meter over havet. Landets lengste og mest vannrike vassdrag er Glomma og største innsjø er Mjøsa.

Fastlandet inndeles gjerne i de fem landsdelene Østlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge.

Klimaet er i stor grad bestemt av Golfstrømmen. Sammen med sørvestlige vinder med varmere luft gir dette landet et mildere klima enn den nordlige beliggenheten skulle tilsa. Topografien med fjorder og daler med høye fjell mellom og stedvis store fjellvidder skaper store forskjeller i klimaet, både med hensyn til temperatur, nedbør og vindforhold. Også variasjonene i klimaet fra år til år er temmelig store, særlig i de nordlige landsdeler.

Årsmiddeltemperaturen er cirka åtte grader langs vestkysten, og i sentrale fjellområder med en høyde på over 750–1000 meter over havet er den omkring null grader. Årlig middelnedbør for Norge er rundt 1400 millimeter. Det faller generelt mest nedbør om høsten, minst ettervinter og vår. Ved kysten og i fjellet forekommer ofte sterk vind.

Les mer om Norges beliggenhet, Geologi og landformer i Norge, Norges høyeste fjelltopper, og Klima i Norge

kystlinja om lag 100 915 kilometer. Det er verdas nest lengste kyst for eit enkelt land. Berre Canada har lengre kystlinje. Noregs fastland strekker seg over 13 breiddegradar og 26 lengdegrader.

Knivskjelodden på Magerøya i Nordkapp kommune er det nordlegaste punktet i hovudlandet, og Rossøya, nord for Nordaustlandet på Svalbard, er kongeriket Noregs nordlegaste punkt. Noregs sørlegaste punkt er øya Pysen utanfor Mandal i Lindesnes kommune.

Noregs (og Nord-Europas) nordlegaste punkt på fastlandet er Kinnarodden på Nordkinnhalvøya i Lebesby kommune. Det sørlegaste punktet på fastlandet er på halvøya Lindesnes i Lindesnes kommune. Avstanden mellom Lindesnes og Nordkapp er 1699 kilometer i luftlinje.

Noregs høgaste fjell er Galdhøpiggen, som når 2469 meter over havet. Landets lengste og mest vassrike vassdrag er Glomma og største innsjø er Mjøsa.

Fastlandet blir gjerne inndelt i dei fem landsdelane Austlandet, Sørlandet, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Noreg.

Klimaet er i stor grad bestemt av Golfstrømmen. Saman med sørvestlege vindar med varmere luft gir dette landet eit mildare klima enn den nordlege plasseringa skulle bety. Topografien med fjordar og dalar med høge fjell mellom og stedvis store *fjellvidder skaper store forskjellar i klimaet, både med omsyn til temperatur, nedbør og vindforhold. Også variasjonane i klimaet frå år til år er temmeleg store, særleg i dei nordlege landsdelane.

*Årsmiddeltemperaturen er cirka åtte grader langs vestkysten, og i sentrale fjellområde med ei høgde på over 750–1000 meter over havet er ho omkring null grader. Årleg middelnedbør for Noreg er rundt 1400 millimeter. Det fell generelt mest nedbør om hausten, minst ettervinter og vår. Ved kysten og i fjellet hender ofte sterk vind.

Les meir om Noregs plassering, Geologi og landformer i Noreg, Noregs høgaste fjelltoppar, og Klima i Noreg

Plante- og dyreliv

Zoom inn

Norges store utstrekning nord-sør og store topografiske forskjeller gir dyrelivet et variert preg. Brunbjørn i en norsk skog. I Sør-Norge opptrer dyr av østlig og mellomeuropeisk opprinnelse, som brunbjørn.

Brunbjørn

Av iStockphoto.

Lisens: Begrenset gjenbruk

Plantelivet i Norge veksler sterkt med naturforholdene. I Nord-Norge og i fjellstrøk i Sør-Norge finnes arktiske plantearter. Vestlandet har på grunn av det milde havklimaet en flora som ligner engelsk kystflora.

Vegetasjonen i Norge varierer mye fra de ytterste skogløse kystområdene til barskoger i innlandet og opp til høgfjellet alt etter skiftende temperaturforhold, nedbørmengder og jordbunnsforhold. Vel 37 prosent av Norges areal er dekket av skog, 25 prosent er klassifisert som produktiv skog.

Norges dyreliv består både av nordlige eller arktiske arter og av arter av mer sørlig karakter. Landets store utstrekning nord-sør og store topografiske forskjeller gir dyrelivet et variert preg. Det kan verken på land eller til vanns trekkes skarpe geografiske grenser; for eksempel er arktisk fauna knyttet til alle høyere fjelltrakter.

Typiske arter i nord er rein, jerv, snøugle, rype og snøspurv. I Sør-Norge opptrer dyr av østlig og mellomeuropeisk opprinnelse, som elg, hjort, rådyr, bever, brunbjørn, ulv, gaupe, lemen, mår og røyskatt. Antallet store rovdyr er redusert på grunn av forfølgelse. Det finnes arter av sel og hval langs hele kysten.

Les mer om Dyreliv i Norge og Planteliv i Norge

Se egne artikler om Fugler i Norge, Virvelløse dyr i Norge, Amfibier og krypdyr i Norge, Pattedyr i Norge, Ferskvannsfisk i Norge, Havets fauna i Norge og Vannflora i Norge

Folk og samfunn

Slottet. Fasaden mot Karl Johans gate. Midt foran sees Brynjulf Bergsliens Karl Johan-statue.

Plante- og dyreliv

Zoom inn

Noregs store utstrekking *nord-sør og store topografiske forskjellar gir dyrelivet eit variert preg. Brunbjørn i ein norsk skog. I Sør-Noreg opptrer dyr av austleg og *mellomeuropeisk opphav, som brunbjørn.

Brunbjørn

Av *iStockphoto

Lisens: Avgrensa gjenbruk

*Plantelivet i Noreg vekslar sterkt med naturforholda. I Nord-Noreg og i fjellstrøk i Sør-Noreg finst arktiske *plantearter. Vestlandet har på grunn av det milde havklimaet ein flora som liknar engelsk kystflora.

Vegetasjonen i Noreg varierer mykje frå dei ytste *skogløse kystområda til barskogar i innlandet og opp til høgfjellet alt etter skiftande temperaturforhold, nedbørmengder og *jordbunnsforhold. Vel 37 prosent av Noregs areal er dekt av skog, 25 prosent er klassifiserte som produktiv skog.

Noregs dyreliv består både av nordlege eller arktiske artar og av artar av meir sørleg karakter. Den store utstrekkinga i landet *nord-sør og store topografiske forskjellar gir dyrelivet eit variert preg. Det kan verken på land eller til vanns trekkast skarpe geografiske grenser; til dømes er arktisk fauna knytt til alle høgare fjelltrakter.

Typiske artar i nord er rein, jerv, *snøugle, *rype og *snøspurv. I Sør-Noreg opptrer dyr av austleg og *mellomeuropeisk opphav, som elg, hjort, rådyr, bever, brunbjørn, ulv, gaupe, lemen, mår og røyskatt. Talet på store rovdyr er redusert på grunn av forfølgning. Det finst artar av sel og kval langs heile kysten.

Les meir om Dyreliv i Noreg og *Planteliv i Noreg

Sjå egne artiklar om Fugler i Noreg, *Virvelløse dyr i Noreg, Amfibier og krypdyr i Noreg, Pattedyr i Noreg, Ferskvannsfisk i Noreg, Havets fauna i Noreg og Vannflora i Noreg

Folk og samfunn

Slottet. Fasaden mot Karl Johans gate. Midt føre sest Brynjulf *Bergsliens Karl Johan-statue.

<p><i>Norge er et velutviklet industriland. Levestandard og levealder ligger i toppsjiktet i internasjonal sammenheng. Et sentralt forhold ved velstandsutviklingen i Norge har vært fordelingspolitikken. På nesten alle områder har det overordnede målet vært at flest mulig skal få del i den økonomiske fremgangen uavhengig av bosted, kjønn, alder, bakgrunn, yrke og lignende. Denne politikken har medført en klar inntektsutjevning, noe som har bidratt til at Norge i økonomisk og sosial forstand er blitt et forholdsvis homogent samfunn.</i></p>	<p><i>Noreg er eit velutvikla industriland. Levestandard og levealder ligg i toppsjiktet i internasjonal samanheng. Eit sentralt forhold ved velstandsutviklinga i Noreg har vore fordelingspolitikken. På nesten alle område har det overordna målet vore at flest mogleg skal få del i den økonomiske framgangen uavhengig av bustad, kjønn, alder, bakgrunn, yrke og liknande. Denne politikken har medført ei klar inntektsutjamning, noko som har bidratt til at Noreg i økonomisk og sosial forstand har vorte eit forholdsvis homogent samfunn.</i></p>
<p><i>Det bor om lag 5,4 millioner mennesker i Norge (2019). Snaut 35 prosent av landets befolkning bor i de fire tidligere fylkene omkring Oslofjorden på 3,6 prosent av landets areal (2019). Bosetningen i Norge er i hovedsak konsentrert i by- og tettstedsområder; 82 prosent av landets befolkning bor i slike områder (2019).</i></p>	<p><i>Det bur om lag 5,4 millionar menneske i Noreg (2019). Snautt 35 prosent av befolkninga i landet bur i dei fire tidlegare fylka omkring Oslofjorden på 3,6 prosent av arealet i landet (2019). Busetjinga i Noreg er i hovudsak konsentrert i *by- og tettstadsområde; 82 prosent av befolkninga i landet bur i slike område (2019).</i></p>
<p><i>I innlandet er bosetningen konsentrert i smale «bånd» i dalene langs de viktigste kommunikasjonsårene. I Nord-Norge bor 90 prosent av befolkningen mindre enn fire kilometer fra kysten.</i></p>	<p><i>I innlandet er busetjinga konsentrert i smale «band» i dalane langs dei viktigaste *kommunikasjonsårene. I Nord-Noreg bur 90 prosent av befolkninga mindre enn fire kilometer frå kysten.</i></p>
<p><i>Byer/tettsteder med mer enn 100 000 innbyggere er Oslo, Bergen, Stavanger/Sandnes, Trondheim, Fredrikstad/Sarpsborg og Drammen.</i></p>	<p><i>Byar/tettstader med meir enn 100 000 innbyggjarar er Oslo, Bergen, Stavanger/Sandnes, Trondheim, Fredrikstad/Sarpsborg og Drammen.</i></p>
<p><i>Norge har fem anerkjente nasjonale minoriteter med lang tilknytning til riket. De omfatter kvener/norskfinner, skogfinner, jøder, rom (sigøynere) og romanifolk/tatere. Den samiske befolkningen har status som urfolk. I Norge bor det samer over hele landet, men de bor i første rekke i de samiske bosetningsområdene nord for Saltfjellet.</i></p>	<p><i>Noreg har fem anerkjente nasjonale minoritetar med lang tilknytning til riket. Dei omfattar kvener/norskfinnar, skogfinnar, jødar, rom (sigøynarar) og romanifolk/tatarar. Den samiske befolkninga har status som urfolk. I Noreg bur det samar over heile landet, men dei bur i første rekke i dei samiske busetjingsområda nord for Saltfjellet.</i></p>
<p><i>Ved inngangen til 2019 var det 765 000 innvandrere i Norge og i tillegg 179 000 norskfødte med to innvandrerforeldre. Til sammen utgjør de to gruppene 17,7 prosent av landets befolkning. Den klart største innvandrergruppen kommer fra Polen (11,9 prosent av de to kategoriene av innvandrerbefolkningen 2019). Andre viktige innvandrerland er Litauen, Somalia, Sverige og</i></p>	<p><i>Ved inngangen til 2019 var det 765 000 innvandrarar i Noreg og i tillegg 179 000 norskfødde med to innvandrarforeldre. Til saman utgjør dei to gruppene 17,7 prosent av befolkninga i landet. Den klart største innvandrargruppa kjem frå Polen (11,9 prosent av dei to kategoriene av innvandrarbefolkninga 2019). Andre viktige innvandrarland er Litauen, Somalia, Sverige og Pakistan som alle har</i></p>

<p><i>Pakistan som alle har mellom fire og fem prosent av innvandrerbefolkningen (2019).</i></p> <p><i>Forventet levealder ved fødsel i Norge er 84,5 år for kvinner og 81,0 år for menn (2018).</i></p> <p><i>Norge har to offisielle språk, norsk og samisk. Norsk har to målformer, bokmål og nynorsk. Samisk er likestilt med norsk i kommunene Kautokeino, Karasjok, Tana, Porsanger og Nesseby i Finnmark, Kåfjord, Lavangen og Storfjord i Troms, Tysfjord og Hamarøy i Nordland og Snåsa i Nord-Trøndelag.</i></p> <p><i>I tillegg har kvensk, romani, romanés og norsk tegnspråk offisiell status ved at myndighetene har anerkjent disse, men uten å ta på seg like store forpliktelser for dem som for norsk og samisk.</i></p> <p><i>Basert på tall for medlemmer av tros- og livssynssamfunn det ble gitt offentlig støtte til, var 69,5 prosent av befolkningen medlemmer av Den evangelisk-lutherske norske kirke i 2018; denne er organisert i elleve bispedømmer. Andre kristne trossamfunn omfattet dette året 6,8 prosent av landets befolkning, andre religioner 4,0 prosent og ikke-religiøse livssynssamfunn 1,8 prosent.</i></p> <p><i>I 2012 ble statskirken erstattet av en folkekirke, og fra 2017 er alle formelle bånd mellom stat og kirke opphevet.</i></p> <p><i>Les mer om Norges befolkning, Sosiale forhold i Norge, Språk i Norge, Dialekter i Norge, Norsk språkhistorie, Religion i Norge og Byer i Norge Stat og politikk Zoom inn Kongefamilien i 2016. Norges konge heter Harald 5. Kongehuset har i dag primært en symbolsk funksjon. Kronprins Haakon, prinsesse Märtha Louise, kong Harald og dronning Sonja Av Lise Åserud/SCANPIX. Lisens: Begrenset gjenbruk</i></p> <p><i>Noen av Forsvarets viktigste lokaliseringer. Forsvarets lokaliseringer Av Kunnskapsforlaget/Store norske leksikon ☒. Lisens: Begrenset gjenbruk</i></p>	<p>mellom fire og fem prosent av innvandrarbefolkninga (2019).</p> <p>Forventa levealder ved fødsel i Noreg er 84,5 år for kvinner og 81,0 år for menn (2018).</p> <p>Noreg har to offisielle språk, norsk og samisk. Norsk har to målformer, bokmål og nynorsk. Samisk er likestilt med norsk i kommunane Kautokeino, Karasjok, Tana, Porsanger og Nesseby i Finnmark, Kåfjord, Lavangen og Storfjord i Troms, Tysfjord og Hamarøy i Nordland og Snåsa i Nord-Trøndelag</p> <p>I tillegg har kvensk, romani, *romanés og norsk teiknspråk offisiell status ved at styresmaktene har anerkjent desse, men utan å ta på seg like store forpliktingar for dei som for norsk og samisk.</p> <p>Basert på tal for medlemmer av *tros- og *livssynssamfunn det vart gitt offentleg støtte til, var 69,5 prosent av befolkninga medlemmer av Den evangelisk-lutherske norske kyrkje i 2018; denne er organisert i elleve bispedømme. Andre kristne trussamfunn omfatta dette året 6,8 prosent av befolkninga i landet, andre religionar 4,0 prosent og *ikke-religiøse *livssynssamfunn 1,8 prosent.</p> <p>I 2012 vart statskyrkja erstatta av ei folkekyrkje, og frå 2017 er alle formelle band mellom stat og kyrkje oppheva.</p> <p>Les meir om Noregs befolkning, Sosiale forhold i Noreg, Språk i Noreg, Dialekter i Noreg, Norsk språkhistorie, Religion i Noreg og Byer i Noreg Stat og politikk Zoom inn Kongefamilien i 2016. Noregs konge heiter Harald 5. Kongehuset har i dag primært ein symbolsk funksjon. Kronprins Haakon, prinsesse Märtha Louise, kong Harald og dronning Sonja Av Lise Åserud/SCANPIX. Lisens: Avgrensa gjenbruk</p> <p>Noen av Forsvarets viktigaste lokaliseringar. Forsvarets lokaliseringar Av Kunnskapsforlaget/Store norske leksikon ☒. Lisens: Avgrensa gjenbruk</p>
--	---

<p><i>Norge er et konstitusjonelt monarki og et parlamentarisk demokrati. Norges nasjonalforsamling Stortinget har den lovgivende og bevilgende myndighet. Kongen, ved regjeringen, har utøvende myndighet, og den dømmende myndighet ligger under domstolene. Regjeringen må ha Stortingets tillit.</i></p> <p><i>Stortinget velges hvert fjerde år ved allmenne, direkte valg. Siste stortingsvalg var i september 2017.</i></p> <p><i>Regjeringen skal bestå av statsministeren og minst sju andre medlemmer (statsråder). Den sittende regjeringen er en koalisjonsregjering utgått av Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti. Den består av statsminister Erna Solberg og 15 fagdepartementer med i alt 21 statsråder.</i></p> <p><i>Les mer om Regjeringen Solberg</i> <i>Norges konge heter Harald 5. Kongehuset har i dag primært en symbolsk funksjon.</i></p> <p><i>Norge er per 2020 inndelt i elleve fylker som utgjør fylkeskommuner og i tillegg Oslo der de kommunale og fylkeskommunale funksjonene er fullt integrerte. På lokalnivå er Norge i 2020 inndelt i 356 kommuner. I Oslo og noen av de andre større byene er det opprettet lokale, administrative enheter (for eksempel bydeler) med egne lokale forvaltninger på nærmere fastsatte områder. Antallet fylker og kommuner ble redusert i landsomfattende region- og kommunereformer. Begge reformene ble vedtatt i 2017.</i></p> <p><i>Svalbard og Jan Mayen har et visst lokalstyre.</i></p> <p><i>Landet er rettslig inndelt i fem lagdømmer.</i></p> <p><i>Forsvaret omfatter Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet. Det er alminnelig verneplikt for alle norske statsborgere i alderen 19–44 år. Det er tolv måneders tjeneste i alle forsvarsgrener.</i></p> <p><i>Norge er medlem av blant annet FN, NATO, Europarådet og EFTA, og er tilsluttet EØS-avtalen og Schengen-avtalen.</i></p> <p><i>Les mer om Norges politiske system, Lokalforvaltning i Norge, Rettsvesen i Norge,</i></p>	<p><i>Noreg er eit konstitusjonelt monarki og eit parlamentarisk demokrati. Noregs nasjonalforsamling Stortinget har den lovgivande og bevilgande styresmakt. Kongen, ved regjeringa, har utøvande styresmakt, og den dømmande styresmakta ligg under domstolane. Regjeringa må ha Stortingets tillit.</i></p> <p><i>Stortinget blir valt kvart fjerde år ved allmenne, direkte val. Siste stortingsval var i september 2017.</i></p> <p><i>Regjeringa skal bestå av statsministeren og minst sju andre medlemmer (statsråder). Den sitjande regjeringa er ei koalisjonsregjering sett saman av Høgre, Venstre og Kristeleg Folkeparti. Ho består av statsminister Erna Solberg og 15 *fagdepartementer med i alt 21 statsråder.</i></p> <p><i>Les meir om Regjeringa Solberg</i> <i>Noregs konge heiter Harald 5. Kongehuset har i dag primært ein symbolsk funksjon.</i></p> <p><i>Noreg er per 2020 inndelt i elleve fylke som utgjør fylkeskommunar og i tillegg Oslo der dei kommunale og fylkeskommunale funksjonane er fullt integrerte. På lokalnivå er Noreg i 2020 inndelte i 356 kommunar. I Oslo og nokon av dei andre større byane er det oppretta lokale, administrative einingar (til dømes bydeler) med eigne lokale forvaltningar på nærare fastsette område. Talet fylkar og kommunar vart reduserte i landsomfattande region- og kommunereformer. Begge reformene vart vedtatt i 2017.</i></p> <p><i>Svalbard og Jan Mayen har eit visst lokalstyre.</i></p> <p><i>Landet er rettsleg inndelt i fem lagdømme.</i></p> <p><i>Forsvaret omfattar Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet. Det er alminneleg *verneplikt for alle norske statsborgarar i alderen 19–44 år. Det er tolv månaders teneste i alle forsvarsgreiner.</i></p> <p><i>Noreg er medlem av mellom anna FN, NATO, Europarådet og EFTA, og er knytt til EØS-avtalen og *Schengen-avtalen.</i></p> <p><i>Les meir om Noregs politiske system, Lokalforvaltning i Noreg, Rettsvesen i Noreg,</i></p>
---	--

Norges internasjonale forbindelser og Norges forsvar

Se også liste over Norges statsministre og Det norske kongehuset

Historie

Zoom inn

Breng seter ved Lovatnet, Loen i Nordfjord. I bakgrunnen Kjenndalskruna og Ramnefjellet. Den norske vestlandsnaturen er vakker, men farlig. To ganger, i 1905 og 1936, gikk det store steinras fra Ramnefjellet. Flodbølgene som ble utløst, førte til store tap av menneskeliv. Nå bor det ikke lenger folk på Kjenndal og Bødal innerst i dalen.

Breng seter

Av T. Moen/Kunnskapsforlagets arkiv ☒.

Lisens: Begrenset gjenbruk

Bergen er en av Norges eldste byer, med en historie som strekker seg tilbake til siste halvdel av 1000-tallet. Gammelt stikk av Franciscus Hogenberg fra rundt 1580.

Bergen

Av Ukjent.

Lisens: Falt i det fri (Public domain)

De første menneskene kom til Norge rundt 9000–10 000 fvt. Da innføringen av jordbruket i yngre steinalder resulterte i en folkeøkning, ble det vanskeligere å opprettholde den enkle samfunnsorganisasjon fra eldre steinalder. Særpreget for utviklingen var samfunnsorganisasjoner med en etter hvert større lagdeling.

Tidsrommet fra 800 til 1050 betegnes som vikingtiden eller tidlig middelalder i norsk historie. Rikssamlingen begynte i vikingtiden. Ifølge tradisjonen ble Norge samlet til ett rike etter slaget i Hafrsfjorden cirka 885, da Harald Hårfagre beseiret vikingkongene på Sør-Vestlandet. Ifølge nyere historieforskning foregikk den norske rikssamlingen gradvis i tidlig middelalder og høymiddelalder. Den territorielle samlingen av landet la grunnlaget for utviklingen til statssamfunn med felles forsvarsordning og felles lovverk for hele landet.

Kristendommen ble innført fra like før år 1000, men møtte mange steder sterk motstand i Norge frem til Olav Haraldsson lovfestet den som landets religion. Dette la grunnlaget for en norsk kirkeorganisasjon. Etter at Olav falt på

Noregs internasjonale samband og Noregs forsvar

Sjå òg liste over Noregs statsministrar og Det norske kongehuset

Historie

Zoom inn

**Breng sete ved *Lovatnet, Loen i Nordfjord. I bakgrunnen *Kjenndalskruna og *Ramnefjellet. Den norske vestlandsnaturen er vakker, men farleg. To gonger, i 1905 og 1936, gjekk det store steinras frå *Ramnefjellet. *Flodbølgene som vart utløyste, førte til store tap av menneskeliv. No bur det ikkje lengre folk på *Kjenndal og *Bødal innerst i dalen.*

**Breng sete*

Av T. Moen/Kunnskapsforlagets arkiv ☒.

Lisens: Avgrensa gjenbruk

*Bergen er ein av Noregs eldste byar, med ei historie som strekker seg tilbake til siste halvdel av 1000-talet. Gammalt stikk av Franciscus *Hogenberg frå rundt 1580.*

Bergen

Av Ukjent.

*Lisens: Fall i det fri (Public *domain)*

*Dei første menneska kom til Noreg rundt 9000–10 000 fvt. Då innføringa av jordbruket i yngre steinalder resulterte i ein folkeauke, vart det vanskelegare å halde oppe den enkle samfunnsorganisasjonen frå eldre steinalder. Særpreget for utviklinga var samfunnsorganisasjonar med ein etter kvart større *lagdeling.*

*Tidsrommet frå 800 til 1050 blir kalla som vikingtida eller tidleg mellomalder i norsk historie. Rikssamlinga byrja i vikingtida. Ifølgje tradisjonen vart Noreg samla til eitt rike etter slaget i *Hafrsfjorden cirka 885, då Harald Hårfagre overvann vikingkongane på Sør-Vestlandet. Ifølgje nyare historieforskning føregjekk den norske rikssamlinga gradvis i tidleg mellomalder og høgmellomalder. Den territorielle samlinga av landet la grunnlaget for utviklinga til statssamfunn med felles forsvarsordning og felles lovverk for heile landet.*

Kristendommen vart innført frå like før år 1000, men møtte mange stader sterk motstand i Noreg fram til Olav Haraldsson lovfesta den som religionen i landet. Dette la grunnlaget for ein norsk kyrkjeorganisasjon. Etter at Olav fall på Stiklestad i 1030, vart han kanonisert av

Stiklestad i 1030, ble han kanonisert av kirken og regnet som rettmessig arvtaker til kronen.

Borgerkrigstiden (1130–1240) var en periode med en serie av indre stridigheter: Norge hadde vært et valgekongedømme der alle kongesønnene skulle ha lik arverett til tronen. Men ifølge den nye tronfølgeordenen fra 1163 var det nå kongens eldste sønn som skulle arve tronen, med godkjenning av riksmøtet. Bøndene fikk med dette mindre innflytelse i kongevalgene.

Magnus Erlingsson ble kronet til konge i 1163, men motstanden mot ham var stor. Sverre Sigurdsson krevde retten til kronen etter den gamle tronfølgeordenen, og allierte seg med opprørsflokkene birkebeinerne. I 1184 falt Magnus i slaget ved Fimreite i Sogn, og dermed var Sverre den eneste kongen i Norge. Det mest karakteristiske for perioden 1217–1319 var en sterk sentralisert kongemakt og blomstrende kultur. I denne perioden nådde Norge sin største geografiske utbredelse, arvekongedømmet ble stadfestet og landet fikk sitt første felles lovverk. Samtidig ble utviklingsprosessen fra ættesamfunn til statssamfunn **ble** fullført.

På 1300-tallet ble landet rammet av kriser som fikk store økonomiske, sosiale og politiske konsekvenser. Hanseatene dominerte etter hvert utenrikshandelen, og i 1349 nådde svartedauden Norge. Skatteinntektene til stat og kirke ble redusert til det halve. Ved Håkon 5s død i 1319 var Norge kommet i union med Sverige, og ved Håkon 6s død 1380 og hans sønn, Olav 4s død i 1387, kom landet i union med Danmark. I 1397 ble Kalmarunionen mellom Norge, Sverige og Danmark etablert. Etter at denne ble oppløst i 1450 fortsatte et kongefelleskap med Danmark.

Med reformasjonen i 1536 ble Norge et protestantisk land og samtidig et lydrike under Danmark. Norsk næringsliv ble fra denne tiden gradvis gjenreist med trelasteksport, gruvedrift og nye fiskemetoder. Store krongodssalg gjorde stadig flere bønder til selveiere, og skipsfarten kom etter hvert på norske hender. I 1660 ble eneveldet innført i Danmark-Norge.

(...)

kyrkja og rekna som rettmessig arvtaker til krona.

Borgarkrigstida (1130–1240) var ein periode med ein serie av indre konflikter: Noreg hadde vore eit valgekongedømme der alle kongesønnene skulle ha lik arverett til trona. Men ifølge den nye *tronfølgeordenen fra 1163 var det no den eldste sonen til kongen som skulle arve trona, med ***godkjenning** av riksmøtet. Bøndene fekk med dette mindre innverknad i kongevala. Magnus *Erlingsson vart krona til konge i 1163, men motstanden mot han var stor. Sverre Sigurdsson kravde retten til krona etter den gamle *tronfølge**ordningen**, og allierte seg med opprørsflokkene birkebeinarane. I 1184 fall Magnus i slaget ved Fimreite i Sogn, og dermed var Sverre den einaste kongen i Noreg. Det mest karakteristiske for perioden 1217–1319 var ei sterk sentralisert kongemakt og blomstrende kultur. I denne perioden nådde Noreg den største geografiske utbreiinga si, arvekongedømmet vart stadfesta og landet fekk **dei første felles lovverka sitt**. Samtidig vart utviklingsprosessen frå *ættesamfunn til statssamfunn **vart** fullførte.

På 1300-talet vart landa ramma av kriser som fekk store økonomiske, sosiale og politiske konsekvensar. Hanseatane dominerte etter kvart utanrikshandelen, og i 1349 nådde *svartedauden Noreg. Skatteinntektene til stat og kyrkje vart redusert til det halve. Ved Håkon *5s død i 1319 var Noreg komme i union med Sverige, og ved Håkon *6s død 1380 og sonen hans, Olav *4s død i 1387, kom landet i union med Danmark. I 1397 vart Kalmarunionen mellom Noreg, Sverige og Danmark etablert. Etter at denne vart oppløyst i 1450 fortsatte eit kongefelleskap med Danmark.

Med reformasjonen i 1536 vart Noreg eit protestantisk land og samtidig eit lydrike under Danmark. Norsk næringsliv vart frå denne tida gradvis gjenreist med trelasteksport, gruvedrift og nye fiskemetodar. Store krongodssalg gjorde stadig fleire bønder til sjølveigarar, og skipsfarten kom etter kvart på norske hender. I 1660 vart ***ene**veldet innført i Danmark-Noreg.

(...)